

Barn som försvinner

Samverkansplan för Norrbottens län

Länsstyrelsen
Norrbotten

Titel: Barn som försvinner, Samverkansplan för Norrbottens län
Rapportserie nr 14/årtal 2018

Omslagsfoto: Mostphotos

Författare: Torsten Fors, Integrationssamordnare

Kontaktuppgifter: Länsstyrelsen i Norrbottens län 971 86 Luleå

Telefon: 010-225 50 00 fax: 0920-22 84 11

E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se

Internet: www.lansstyrelsen.se/norrbotten

ISSN: 0283-9636

Förord

Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ensamkommande flickor och pojkar som försvinner ur myndigheternas mottagningsarbete löper särskilt stor risk att exploateras. De hamnar helt utanför samhällets skyddsnät och lever en mycket osäker tillvaro. Barns försvinnande är ett komplext samhällsproblem som berör många aktörer, och det är en utmaning som vi måste lösa tillsammans. För att öka skyddet runt de ensamkommande och säkerställa att deras mänskliga rättigheter tillgodoses behöver alla som möter barnen i sina verksamheter bättre samordna insatserna. Ingen enskild myndighet eller organisation kan skydda barnen på egen hand. För att främja en länsgemensam samverkan har ett nätverk av aktörer sedan början av 2018 arbetat med frågan. Arbetet har medfört en ökad kunskap om detta komplexa problem, och har resulterat i denna samverkansplan.

Innehållet i planen bygger på rekommendationer från en regional arbetsgrupp och andra läns samverkansplaner. Varje aktör har ett eget ansvar att säkerställa att de rutiner som föreslås i denna plan överensstämmer med det regelverk som omfattar den egna verksamheten och att de i relevanta delar implementeras i verksamheten.

Samverkansplanen vänder sig till dig som i din tjänst eller frivilligarbete möter ensamkommande barn, till exempel god man, socialtjänst, boende, skola, sjukvård, fritidsverksamhet och polis. Målet med planen är att vi, genom samverkan, ska skapa ett tryggare nät runt de ensamkommande barnen i Norrbottens län. Planen tydliggör de offentliga aktörernas ansvar och roller och hur de olika aktörerna bör samverka för att förebygga att ensamkommande barn försvinner samt hur de bör agera vid ett försvinnande. I planen finns även konkreta tips på hur du som möter ensamkommande barn i ditt frivilligarbete kan agera och vart du eller barnet kan vända er för mer information och stöd.

Planen ska ses som ett levande dokument som revideras vid behov. Den är ett viktigt steg i en utvecklingsprocess där vi kontinuerligt ökar vår kunskap och förbättrar våra strukturer till skydd och stöd för utsatta barn, oavsett deras legala status, nationalitet och om vårdnadshavare finns i landet eller inte.

Gemensamt ska vi skapa en tryggare tillvaro för ensamkommande barn som söker skydd i Norrbottens län. Ensamkommande barns försvinnanden måste alltid tas på allvar av oss alla!

Inledning

Syftet med denna samverkansplan är att effektivisera samverkan i länet för att förhindra att barn försvinner, agera mer samordnat när ett försvinnande har inträffat, samt effektivisera arbetet när ett barn påträffas. Samverkansplanen erbjuder också konkreta arbetssätt, rutiner och checklistor för länets aktörer som träffar ensamkommande barn i sina verksamheter.

Målet med samverkansplanen är att flera kommuner och aktörer i länet ska ansluta sig och börja jobba utifrån framtagna rutiner, checklistor och arbetssätt.

Bakgrund

Länsstyrelsen fick den 28 januari 2016 ett regeringsuppdrag gällande ensamkommande barn som försvinner. Uppdraget pågick under 2016/2017. Länsstyrelsen i Stockholm fick i uppdrag att genomföra en nationell kartläggning om ensamkommande barn som försvinner samt att analysera och föreslå åtgärder för att förebygga att barn försvinner.

Migrationsverkets statistik över ensamkommande barn som kommunanvisats visar att det i maj 2016 var 1829 ensamkommande barn som var registrerade som avvikna, vilket motsvarar 4 procent av de barn som anvisats 2013-2016 (maj). Pojkar var överrepresenterade bland de som var avvikna.

Kartläggningen (rapport 2016:25) visar också att avvikningar var vanligare för barn med visst medborgarskap än andra; barn med medborgarskap i länder som sällan beviljas asyl avvek i större utsträckning än andra barn.

Samtliga länsstyrelser ska bilda regionala nätverk med olika aktörer så som kommuner, myndigheter och andra aktörer. Med stöd av samverkansmanualen och den nationella kartläggning som tagits fram av Länsstyrelsen i Stockholm ska nätverken undersöka vad som behöver göras i länet för att få till mer samordnade handlingsplaner/rutiner när det gäller det förebyggande arbetet men även hur vi kan samagera när ett barn har konstaterats försvunnit.

I samband med den nationella kartläggning fick samtliga kommuner möjlighet att svara på en enkät om ensamkommande barn som försvinner. Underlaget för denna kartläggning kan hämtats från kartläggningen som har genomförts av Länsstyrelsen i Stockholm (rapport 2016:25).

De ensamkommande barn som söker asyl befinner sig i en speciellt utsatt situation som kräver extra insatser och beskydd av mottagarlandet. Sverige har genom barnkonventionen åtagit sig att skydda alla barn som befinner sig i landet. FN:s kommitté för barnets rättigheter kritiserade Sverige i sin senaste granskning från 2015 för att många ensamkommande barn försvinner och pekade specifikt på bristande åtgärder/utredningar när ett försvinnande konstaterats. Barnrättskommittén rekommenderar effektivare åtgärder för att öka skyddet för dessa barn.

Regeringen har beslutat att uppdraget förlängs över 2018. I årets regleringsbrev har länsstyrelserna fått i uppdrag av socialdepartementet att ta fram enhetliga regionala rutiner för arbetet med ensamkommande barn som försvinner. Länsstyrelsen Stockholm ska fortsätta att samordna uppdraget, stötta länens arbete och förvalta materialet som togs fram 2016–2017.

Uppföljning och revidering

Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning och eventuella revideringar av planen. Länsstyrelsen ansvarar även för att sprida och informera om planen, medan varje samverkanspart ansvarar för att planen blir känd och implementerad i den egna organisationen.

Situationen i Norrbottens län

Norrbottens län hade den högsta andelen avvikna barn i förhållande till kommunanvisningar, 6,4 procent. Av de som var registrerade som avvikna från kommuner i Norrbottens län var den enskilt största gruppen marockanska pojkar, följt av pojkar från Afghanistan.

Jämförelsen mellan länen gav inte några entydiga resultat gällande mönster kring varifrån barn oftast avviker, men den visade att Norrbottens län hade haft störst andel avvikna barn i förhållande till antal kommunanvisningar. Detta kan bero på att länet har många glesbygdskommuner, och att barn som blir anvisade till dessa ofta avviker för att leta sig till storstadsområdena där det finns fler barn med samma bakgrund. En kommun i Norrbottens län som intervjuats märkte tidigt att många ungdomar var ovilliga till att stanna kvar i kommunen. En förmodad orsak var enligt kommunen att de flesta av dessa ungdomar hamnade i större städer när man först anlände till Sverige och inte ville bo i mindre kommuner som man anvisades till. Samma kommun har även identifierat ensamhet som ett viktigt skäl till avvikning. Detta tros ha koppling till det faktum att en mycket stor majoritet av de ungdomar som anvisats till kommunen är afghaner och att ungdomar med andra bakgrunder har känt ett minoritetsskap och haft svårt att komma in i gruppen på grund av språkliga eller kulturella skillnader.

När en större risk för avvikning föreligger

Med tanke på att det finns särskilda skeenden och situationer då en större risk för att ensamkommande barn avviker föreligger, såsom avslagsbeslut eller att barnet närmar sig 18-årsdagen, är det intressant att undersöka i hur stor utsträckning kommunerna arbetar med särskilda insatser i dessa fall.

Bristande samverkan uppges vara ett hinder i det förebyggande arbetet enligt ett antal kommuner; ett flertal av de svarande kommunerna i landet uppskattar att detta är ett ganska eller mycket stort hinder. Större samverkan med Migrationsverket kring ärenden som rör anvisning efterfrågas även vad gäller avslagsbeslut och hur dessa fall ska hanteras. Då avvikningar ofta är knutna till avslagsbeslut är det av stor vikt att de som arbetar med och kring barnet får information om avslagsbeslut för att kunna ge barnet stöd efter att ha fått ett sådant besked. Det finns också ett behov av att stärka samverkan mellan socialtjänsten och HVB samt med skolan kring de ensamkommande barnen.

Samverkan

Många olika aktörer är inblandade i arbetet kring ensamkommande barn, vilket kräver samordning och samverkan på alla nivåer. Tidigare kartläggning visar att det i kommunerna ofta saknas riktlinjer för hur arbetet med att förebygga att ensamkommande barn försvinner kan se ut.

Det förebyggande arbetet

Det förebyggande arbetet är av stor vikt i arbetet med ensamkommande barn. Dels syftar det till att förebygga att ensamkommande asylsökande barn försvinner men också att förbereda barnen på eventuella avslag.

Gemensamma definitioner och ansvarsbeskrivningar

För att möjliggöra en förbättrad samverkan och likvärdighet är det viktigt att länets aktörer så långt som möjligt utgår från gemensamma begreppsdefinitioner. Det är också viktigt att det finns en tydlig förståelse för varje aktörs ansvar i relation till ensamkommande barn. I detta avsnitt ges därför definitioner av några centrala begrepp som är av vikt i arbetet med ensamkommande barn som försvinner, samt en beskrivning av varje aktörs ansvar.

Ensamkommande barn

Ensamkommande barn definieras i lag (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera i 1 § som ”En person under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skild från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt in i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådana ställföreträdare”.

Även om samverkansplanen gäller ensamkommande barn, det vill säga personer under 18 år, utesluter inte det att delar av planen även är möjliga att tillämpa i samverkan runt ensamkommande unga som har fyllt 18 år.

Avviken/försvunnen

Begreppet ”avviken” används i första hand för att benämna att barnet lämnat sitt boende och inte går att få kontakt med. Det kan röra sig om barn som av egen vilja håller sig undan kontakt med svenska myndigheter eller barn som förs bort mot sin vilja. Om barnet inte går att få kontakt med och inte påträffats eller kommit tillbaka efter tre månader räknas barnet som ”försvunnet”.

Aktörers ansvar

Migrationsverket

Migrationsverket ansvarar för att ta emot och pröva asylansökan, hålla i utredningssamtal tillsammans med barnet, god man och barnets juridiska ombud, och anvisa barnet till en kommun för boende.

Myndigheten ska även efterforska barnets familjemedlemmar under asyltiden, handlägga frågor som rör ekonomiskt bistånd till barnen, samt administrera ersättningar till kommuner. Migrationsverket utreder även förutsättningar för ordnat mottagande i hemlandet för barn som ska återvända efter ett avslag.

Kommunen

Kommunen ansvarar för det praktiska mottagandet av ensamkommande barn, det vill säga förordnande av god man, boende, daglig omsorg, eventuellt särskilt stöd och skolgång. Grunden för det kommunala mottagandet av ensamkommande barn är den så kallade normaliseringsprincipen, vilken innebär att alla barn som vistas i Sverige så långt möjligt ska omfattas av samma sociala omvårdnadssystem.

Socialtjänsten

Socialtjänsten ansvarar för att utreda barnets behov av boende och stöd och att utifrån detta placera barnet i ett lämpligt boende samt utforma eventuellt övrigt stöd. Innan placeringen gör socialnämnden en plan över vilken vård barnet är i behov av (vårdplan).

Överförmyndarnämnden och god man

Överförmyndarnämnderna i länet ansvarar bland annat för att förordna och utbilda gode män åt ensamkommande barn.

God man arbetar på frivilligbasis och företräder barnet i både vårdnadshavares och förmyndares ställe. God man tar beslut i frågor som rör barnets personliga, ekonomiska och rättsliga angelägenheter. Den gode mannen ska vara det nav kring vilket barnets alla angelägenheter samordnas och behöver hålla sig informerad om barnets situation för att kunna genomföra sitt uppdrag och vid behov kunna vidta de åtgärder som bedöms nödvändiga. Det innebär att god man har ett ansvar att hålla en regelbunden kontakt inte bara med barnet utan också med det hem som barnet vistas i och barnets skola.

Det faktum att god man inte har samma juridiska sekretessbegränsningar som till exempel socialtjänsten gör denna till en nyckelaktör när ett ensamkommande barn försvinner.

Boendet

Ensamkommande barn placeras vanligtvis i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende (HVB-hem). I samband med placeringen skriver socialtjänsten, tillsammans med barnet, god man och boendet, en plan där ansvar och roller mellan boendet, den gode mannen, socialtjänsten och eventuellt andra verksamheter ska framgå. Boendet ska samarbeta med socialtjänst och god man runt barnet och se till att skolarbete, fritidsaktiviteter, kontakt med familj och släkt, och hälso- och sjukvård fungerar. Boendet bör efter barnets medgivande upprätta ett dokument med foto samt uppgifter om namn, adress, ålder, födelsedata, hårfärg, ögonfärg och längd. Dokumentet ska kunna länkas till blankett för efterlysning och snabbt skickas till polis om barn/ungdom avviker.

Skolan

Asylsökande barn har inte skolplikt men de har samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn. Skolan ansvarar för att samarbeta kring det dagliga skolarbetet med boendet och att medverka i samtal om skolsituationen med socialtjänsten och god man eller särskilt förordnad vårdnadshavare.

Region Norrbotten

Asylsökande barn omfattas av samma rätt till hälso-och sjukvård och tandvård som barn som är folkbokförda i landet. Hälso- och sjukvården ska på socialnämndens initiativ, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.

Region Norrbotten erbjuder frivillig och kostnadsfri hälsoundersökning till asylsökande och nyanlända i hela länet. Syftet med hälsoundersökningen är att göra en medicinsk bedömning av hälsan och uppmärksamma behov av vård och smittskyddsåtgärder. Barn under 13 år får också ett uppföljande läkarbesök, övriga träffar läkare vid behov.

Civilsamhället/organisationer

Många ensamkommande barn har lågt förtroende för myndigheter och håller sig därför undan kontakt med vuxna. Verksamheter som bedrivs av frivilligorganisationer har lättare att få barnens förtroende och därmed skydda dem mot utnyttjande och exploatering. Dessa verksamheter fyller ofta en viktig funktion i att kunna erbjuda barn, såväl i som utanför asylprocessen, stöd och information från vuxna. En rad frivilligorganisationer kommer i kontakt med ensamkommande barn genom exempelvis uppsökande verksamhet i riskmiljöer, sociala aktiviteter, läxhjälp, juridisk rådgivning och stöd i myndighetskontakter. Exempel på frivilligorganisationer som kommer i kontakt med ensamkommande barn i Norrbottens län är Svenska Kyrkan, Röda Korset, Rädda Barnen.

Att förebygga att ensamkommande barn avviker

Ankomstskedet

När ett barn anländer till Sverige och kommer i kontakt med en svensk myndighet och vill söka asyl vägleds barnet till Migrationsverkets närmaste kontor. Migrationsverket har ett första samtal med barnet i form av registrering av en asylansökan. I detta samtal tar Migrationsverket reda på barnets bakgrund och identitet samt annan nödvändig information som ligger till grund för anvisning till en kommun. Migrationsverket informerar socialtjänsten i ankomstkommunen att ett ensamkommande barn har anlänt. Socialtjänsten i ankomstkommunen utreder barnets behov av boende och stöd och beslutar om tillfällig boendeplacering och stöd i väntan på kommunanvisning. Socialnämnden eller Migrationsverket meddelar överförmyndarnämnden om att ett ensamkommande barn befinner sig i kommunen och är i behov av en god man, varefter överförmyndarnämnden utser en god man åt barnet.

Efter anvisning till kommun

Efter anvisning till en kommun ansvarar socialtjänsten/socialnämnden i anvisningskommunen för att utreda barnets behov av boende och stöd och att utifrån detta placera barnet i ett lämpligt boende, vanligtvis familjehem, stödboende eller HVB-hem. Varje placerat barn ska ha en särskilt utsedd socialsekreterare som kontinuerligt följer den omsorg barnet får och vid behov bedömer om omsorgen eller stödet behöver förändras. Överförmyndarnämnden i vistelsekommunen ansvarar för att utse en ny god man till barnet.

Förebyggande insatser från respektive aktör

Migrationsverket

Migrationsverket ska ge tydlig och lättillgänglig information till barnet om hela asylprocessen, så att barnet i så hög grad som möjligt kan vara delaktig i processen.

Migrationsverket ska vara extra uppmärksam på riskfaktorer (exempelvis tecken på människohandel och annan form av utnyttjande samt barnets ohälsa) tidigt i processen.

Ett tätt samarbete mellan Migrationsverket och socialtjänsten är av stor vikt, speciellt när det gäller avvikande i ankomstskedet. Migrationsverket ska göra en orosanmälan till socialtjänsten i ankomstkommunen vid minsta oro för barnets välbefinnande och behov av skydd, detta för att socialtjänsten ska kunna göra en risk- och skyddsbedömning för barnets bästa. Vid misstanke om brott ska polisen alltid kontaktas.

Socialtjänsten

Socialtjänsten ska alltid göra en risk- och skyddsbedömning vid första mötet med barnet. Socialtjänsten ska vara extra uppmärksam på riskfaktorer för ett avvikande/ försvinnande särskilt i ankomstskedet - oavsett längden på vistelse i kommunen. Detta är viktigt för vidare handläggning i anvisningskommunen, så att riskfaktorer dokumenteras och kan kommuniceras mellan de båda socialtjänsterna om barnet och god man samtycker till det

Socialtjänsten ska vid behov förbereda ensamkommande barn på ett eventuellt avslag. Ett avslagsbesked innebär en stor omställning för ett barn och bristen på alternativ kan leda till att barnet överväger en tillvaro som papperslös i Sverige. Genom att förklara asylprocessen och risken för att få ett avslag för barnet på ett enkelt sätt och genom att tillsammans med barnet hitta alternativa målbilder vid avslag, såsom utbildning eller arbete i hemlandet, kan försvinnanden förebyggas.

Socialtjänsten ska under hela placeringen noga följa den vård barnet får genom besök i boendet och samtal med barnet, gode man och personal i boendet. Socialtjänsten ska regelbundet följa upp om vården kan tillgodose barnets behov av stöd och skydd, eller om den bör ändras i inriktning eller utformning. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Enligt socialtjänstlagen behöver barn som fyllt 15 år samtycka till de insatser som erbjuds för att de ska kunna genomföras.

Socialtjänsten ska vara extra observanta och stärka stödet runt barnet vid faser i asylprocessen med förhöjd risk för avvikning/försvinnande.

Socialtjänsten ska ha kontinuerlig kontakt med god man, då god man alltid ska agera för barnets bästa och i vissa fall kan ha mer information om barnets asylprocess än vad socialtjänsten har.

Boendet

Om barnet samtycker till det kan boendet i samband med inskrivningen inhämta kontaktuppgifter till närstående person som inte är god man, till exempel en kompis, som boendepersonalen kan kontakta vid oro eller misstänkt avvikande/försvinnande, i syfte att få kontakt med barnet.

Boendet ska vara extra observanta och stärka stödet runt barnet vid faser i asylprocessen med förhöjd risk för avvikning/försvinnande. Vid oro för avvikande/försvinnande ska orosanmälan till socialtjänsten göras.

Boendet ska ha kontinuerlig kontakt med god man då god man alltid ska agera för barnets bästa och i vissa fall kan ha mer information om barnets asylprocess än vad boendet har.

Boendet ska ha kontinuerlig kommunikation med barnets socialsekreterare och uppmärksamma socialsekreteraren på om barnets vårdbehov förändras.

Boendet ska göra orosanmälan till socialtjänsten om personalen uppmärksammar tecken som tyder på att barnet kan komma att avvika.

Överförmyndarnämnden och god man

Överförmyndarnämnden ska tydligt informera god man om vilket ansvar denne har om barnet avviker. För att kunna stötta och förebygga avvikande/försvinnande bör god man informera socialtjänsten, boendet och skolan om eventuella avslag i asylärenden om detta inte bedöms vara till men för barnet. God man ska vid oro för avvikande/försvinnande göra orosanmälan till socialtjänsten. God man bör även kommunicera oro för avvikande/försvinnande till boendet och mentor eller elevhälsan vid elevens skola så att de kan vara extra uppmärksamma på risksignaler och vid behov ge extra stöd.

Skolan

Skolan ska samverka med socialtjänsten, god man och kontaktperson vid boende gällande elevens närvaro på skolan och elevens mående.

Skolan ska vid oro för avvikande/försvinnande göra orosanmälan till socialtjänsten.

Hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården bör ha tillräckliga kunskaper för att kunna uppmärksamma riskfaktorer för avvikande/försvinnande.

Hälso- och sjukvården ska vid oro för avvikande/försvinnande göra orosanmälan till socialtjänsten.

Checklista i förebyggande syfte

Omständigheter då vuxna runt barnet bör vara mer uppmärksamma

- ☐ Misstankar om att barnet är offer för människohandel
- ☐ Förväntat avslag på asylansökan
- ☐ Avslag på asylansökan
- ☐ Pågående överklagande av tidigare avslagen asylansökan
- ☐ Åldersuppskrivning
- ☐ Barnet närmar sig 18-årsdagen
- ☐ Påtaglig psykisk ohälsa
- ☐ Annat riskbeteende hos barnet/den unge

Riskbeteenden innan eventuell avvikning

- ☐ Är ofta borta från boendet
- ☐ Hög frånvaro i skolan
- ☐ Undviker kontakt med personal och andra boende på boendet
- ☐ Blir hämtad av okända vuxna
- ☐ En ”anhörig” dyker upp plötsligt och för barnets/den unges talan
- ☐ Har mycket pengar, kan inte redovisa för pengarna
- ☐ Misstänkt kriminalitet
- ☐ Varit aktuell hos polisen
- ☐ Misstänkt bruk/missbruk av alkohol eller andra droger

Stödinsatser vid riskfaktorer/riskbeteende

- ☐ Strukturerad vardag i form av skola eller sysselsättning.
 - ☐ Utsedd ansvarig kontaktperson på boendet.
 - ☐ Meningsfulla fritidsaktiviteter
 - ☐ Skapa en bild av den unges
 - ☐ nätverk.
 - ☐ Kontakt med barnets anhöriga (om möjligt).
 - ☐ Nätverksmöten med berörda parter.
- Socialtjänsten kan behöva utreda behov av stödinsatser.

Vid påtaglig psykisk ohälsa

☐ Prata med barnet. Motivera barnet att kontakta vårdcentral, barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning eller elevhälsan. Erbjud om möjligt att följa med barnet.

☐ Om barnet inte vill ha en egen vårdkontakt kan elevhälsa, vårdcentral eller barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning kontaktas för rådgivning. Sekretess kan påverka hur mycket information om barnet som kan lämnas ut.

☐ Om akut – kontakta barn- och ungdomspsykiatrisk akutmottagning samt god man.

Agerande när ett barn avviker

Skolan

☐ Ska samverka med boendet, god man och socialtjänst. Om en elev inte kommer till skolan och inte heller går att nå ska skolan skyndsamt informera god man och boendet och göra en orosanmälan till socialtjänsten.

Boendet

☐ Ska samverka med skola, god man/särskilt förordnad vårdnadshavare och socialtjänst. Om barnet inte kommer hem till boendet och inte går att nå ska boendet kontakta god man/särskilt förordnad vårdnadshavare samt barnets skola. Boendet ska även göra en orosanmälan till socialtjänsten.

God man/särskilt förordnad vårdnadshavare

☐ Ska samverka med skola, boende och socialtjänst. En polisanmälan om försvunnen person ska göra senast 24 timmar efter att det konstaterats att barnet försvunnit och inte går att nå. Under tiden barnet är avviken bör barnet försöka nås genom de kontaktvägar som överenskommit med barnet tidigare, tex andra personer runt barnet.

Socialtjänst

☐ Ska göra en skyddsbedömning och vid behov inleda en utredning och en bedömning om förutsättningar för ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU är uppfyllda. Om beslut om 6 § LVU tas skickas handräckningsbegäran till polisen.

☐ Om misstanke om att barnet utsatts för brott, exempelvis människohandel görs en anmälan till polisen.

Migrationsverket

☐ Ska vid kännedom om att ett barn avvikit säkerställa detta via barnets gode man. Om barnet inte kommit till en inbokad kontakt ska god man och socialtjänst kontaktas.

☐ När Migrationsverket konstaterat att barnet är avviken ska ärendet stängas. Om barnet däremot dyker upp innan detta sker ska ärendet fortsatt hållas öppet.

☐ Om barnet inte har ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning har barnet fortfarande rätt till LMA. Om barnet däremot håller sig undan en verkställighet av ett avvisnings eller utvisningsbeslut upphör rätten till dagersättning.

Polisen

☐ Ska vid anmälan inleda eftersök av försvunnen person och göra en eventuell brottsutredning. Telefonförhör med god man och boendepersonal ska göras och även en nationell efterlysning.

☐ Ska registrera att barnet avvikit i statistik över avvikna/försvunna ensamkommande barn.

När ett barn påträffas

Barnet kan påträffas i olika riskmiljöer i länet. Polisen, socialtjänstens uppsökande verksamhet eller frivilligorganisationer kan påträffa avvikna/försvunna och/eller ensamkommande barn som saknar tillstånd för sin vistelse i landet. Av olika skäl, till exempel på grund av rädsla, vill barnet inte alltid uppge sin identitet vid ett påträffande. Barnet kan ofta tendera att hålla sig borta från myndigheter, samtidigt som kontakter med organisationer i civilsamhället kan kvarstå.

Vad som händer när ett barn som försvunnit återfinns eller påträffas beror delvis på om socialtjänsten i den kommun där barnet varit placerad (antingen ankomstkommun eller anvisningskommun) hunnit avsluta ärendet eller inte. Enligt Socialstyrelsens vägledning är det anvisningskommunen som har ansvar för barnet ifall det återvänder innan ärendet har avslutats hos socialtjänsten. Om ärendet däremot har avslutats hos anvisningskommunen när barnet återfinns, gör Migrationsverket en ny anvisning. Migrationsverket kan i dessa ärenden anvisa barnet tillbaka till första anvisningskommun med hänvisning till anknytning.

I det fall ett barn påträffas i en kommun som inte är anvisningskommun ska socialtjänsten i vistelsekommunen i samarbete med anvisningskommunen hjälpa barnet att återvända till sin ursprungliga placering.

När ett barn påträffas eller återvänder till boendet är det viktigt att följa upp vad barnet har varit med om under tiden som avviken. Från barns och ungas berättelser framkommer det att de under sin tid som avvikna ofta har utsatts för övergrepp, fått sin hälsa försämrad, skapat ett drogberoende eller dragits in i kriminalitet

Checklista: agerande vid påträffande av ett avviket barn

Socialtjänst

- ☐ Om påträffandet sker i annan kommun än anvisningskommunen ska socialtjänsten i vistelsekommunen kontakta ansvarig socialtjänst i anvisningskommunen och informera om att barnet påträffats, samt utbyta relevant information
- ☐ Socialtjänsten bör följa upp varje barn som återvänder med en utredning och ny bedömning av barnets behov av stöd och skydd
- ☐ Socialtjänsten meddelar Migrationsverket och god man när barnet har återvänt till boendet

Polisen

- ☐ Om barnet påträffas av polisen ges barnet stöd och motivation att återvända till boendet. Om barnet inte vill uppge var det bor kontaktas socialjouren. I det fall en handräckningsbegäran finns överlämnas barnet enligt denna.

Övergripande rekommendationer till länets aktörer

De som i sin yrkesroll eller i sitt frivilligarbete regelbundet kommer i kontakt med ensamkommande barn bör ges kunskapshöjande insatser för att uppmärksamma riskfaktorer och risksignaler kring barn som försvinner/avviker och barn som är offer för människohandel, samt information om hur de kan samtala med barnet om detta. De bör även ges information om vart de och barnet kan vända sig för ytterligare stöd.

För att åstadkomma ett enhetligt agerande över länet bör kommunerna säkerställa att samtliga HVB-hem, stödboenden och familjehem där socialtjänsten har pågående placeringar, samt samtliga grund- och gymnasieskolor i länet, känner till denna samverkansplan, följer rekommendationerna och använder checklistorna. För att garantera en likvärdig behandling är det särskilt viktigt att säkerställa att upphandlade privata boenden har samma eller likvärdiga rutiner och riktlinjer som de kommunala boendena.

Överförmyndarnämnden ansvarar för att samtliga gode män känner till denna samverkansplan, följer rekommendationerna och använder checklistorna. Polisen ansvarar för att sprida och implementera samverkansplanen till relevanta delar inom sin verksamhet i länet.

Alla som i kontakten med ensamkommande barn uppmärksammar risksignaler som tyder på att barnet/den unge planerar att försvinna/avvika, har avvikit eller vistas i riskmiljöer bör göra en orosanmälan till socialtjänsten.

När ett barn har avvikit bör ärendet ligga öppet hos socialtjänsten, överförmyndaren, och polisen tills barnet påträffas (eller säkerställts att barnet varaktigt lämnat landet), eller minst tre månader, så att det skyddsnät som har funnits runt barnet i form av skola, god man och boende finns kvar om/när barnet återvänder. Innan ärendet stängs ska samråd ske med god man.

Samverkande parter bör undersöka och överväga möjligheterna att upprätthålla samverkan under tiden barnet är avviket. En möjlig modell för detta kan vara att ansvarig socialtjänst, utifrån sitt ansvar att utreda barnets behov av stöd och skydd regelbundet sammankallar god man, boendepersonal, polisen, skola och eventuella andra berörda parter till ett avstämningsmöte i syfte att samla och utbyta information om barnet och var det befinner sig, samt samordna det eftersökande arbetet.

Myndigheterna och frivilligorganisationer inom området bör ha ett särskilt tätt samarbete när det gäller de barn som lever som papperslösa och som har hamnat utanför samhällets skyddssystem.

Kommunerna bör föra statistik över försvunna ensamkommande barn.

Tillgängligt stödmaterial

Migrationsverket

Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar Migrationsverket i samverkan med andra myndigheter och SKL. En skrift som vänder sig till den som är viktig vuxen eller arbetar professionellt med ensamkommande barn och ungdomar i Sverige. Den beskriver olika myndigheters roll och ansvar i mottagandet.

Socialstyrelsen

Sedan 2017 finns ett nationellt kunskapscentrum för ensamkommande barn med uppgift att samla och sprida kunskap och tydliggöra hur lagar och regler ska tillämpas. De har även en svarstelefon dit de som arbetar inom socialtjänst eller sjukvård kan vända sig med frågor. Kunskapsstöd till professionella samlas på Kunskapsguiden. Filmer och annat material riktat till barnen.

Rädda barnen

Stödmaterial för personer som arbetar med barn på flykt. Information om traumamedveten omsorg (TMO).

Korta filmer där Rädda Barnens psykologer Pernilla och Jannes pratar om vad trauma är och om barns behov av trygghet och goda relationer.

Barnombudsmannen

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.

Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket gör medicinska åldersbedömningar för att avgöra om en person är under eller över 18 år. Information till ensamkommande om åldersbedömningar.

Riksföreningen gode män, vårdnadshavare

RGMV:s verksamhet är inriktad på såväl övergripande principiella frågeställningar på nationell och internationell nivå som gode män och vårdnadshavares vardagliga bekymmer.

Utvecklingsområden för aktörer i samverkan

Sedan hösten 2015 har en rad ändringar i lagar och praxis genomförts som kan leda till en ökad risk för avvikning. Den 20 juli 2016 trädde nya tillfälliga lagen om begränsningar i möjligheterna att få permanent uppehållstillstånd i kraft som innebär att tillfälliga uppehållstillstånd beviljas till alla skyddsbehövande förutom kvotflyktingar. Den tillfälliga lagen begränsar även möjligheten till familjeåterförening.

Därutöver infördes den 1 juni 2016 en ändring i lagen om mottagande av asylsökande med flera (LMA 1994:137) som innebär att rätten till bistånd i form av dagersättning och boende upphör för personer som fyllt 18 år, som har av- eller utvisningsbeslut och där tidsfristen för frivillig utresa löpt ut.

Detta ställer krav på aktörer i Norrbottens län som jobbar med målgruppen. Det är viktigt med samordnade förebyggande insatser för barn med ett avslagsbeslut och inför att barnet fyller 18 år.

Operativ samverkan mellan myndigheter är en grundläggande förutsättning för att på bästa sätt kunna tillgodose barnets behov. Det är viktigt med återkoppling mellan berörda myndigheter, till exempel när beslut har tagits i gemensamma ärenden. Om ett barn far illa eller riskerar att fara illa ska berörda myndigheter och övriga aktörer samverka med ett genomgående barnperspektiv.

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989.

Barnkonventionen syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals.

Bland annat ska det i alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Konventionen definierar barn som varje människa under 18 år och innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar.

Alla länder röstade för barnkonventionens antagande i FN:s generalförsamling 1989 – vilket är unikt – och i dag har nästan alla länder ratificerat barnkonventionen. Att ett land har ratificerat en konvention innebär att det har bundit sig folkrättsligt till att förverkliga den. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, som ett av de första länderna.

Barnkonventionen ger en definition av vilka rättigheter som borde gälla för alla barn i hela världen. Definitionen ska gälla i alla samhällen, oavsett kultur, religion, etnicitet, funktionshinder eller andra särdrag. Konventionen handlar om det enskilda barnets rättigheter och understryker föräldrarnas och den utvidgade familjens roll och ansvar för barnet men ålägger samtidigt staten ansvar för att skydda barnet mot vanvård, utnyttjande och övergrepp.

Barnens utsatthet

Svenska myndigheter identifierar årligen barn som misstänks varit utsatta för människohandel eller människohandelsliknande brott. Enligt Länsstyrelsens kartläggning av människohandel med barn som gjordes 2015 var 64 procent av 210 identifierade ärenden om misstänkt människohandel i Sverige ensamkommande barn.

Typen av exploateringsform varierar, det kan handla om sexuell exploatering, tvångsarbete eller tiggeri. Många barn vill inte ge sig till känna för myndigheterna på grund av att de är rädda och hotade till livet. Det förekommer att barn lämnar inlärd svar på frågor om namn, ålder, nationalitet, språk och anledning till vistelse i Sverige.

Olika faktorer som exempelvis ändrad lagstiftning, långa handläggningstider, bristande information, bemötande och boendeplacering kan medföra att barn lättare hamnar utanför myndigheternas mottagningsarbete.

Barnen hamnar i en utsatt situation utan skyddsnät där barnets rättigheter till skydd och utveckling kränks.

Sverige är förpliktigat att följa FN:s konvention om barnens rättigheter, vilket innebär att hela den offentliga sektorn och dess anställda ska respektera, skydda och uppfylla barnkonventionen.

Kontaktuppgifter

Länets kommuner

Söker du stöd och hjälp i din kommun under kontorstid ringer du via växeln:

Luleå	Växel: 0920-45 30 00
Boden	Växel: 0921-62000
Piteå	Växel: 0911-69 60 00
Älvsbyn	Växel: 0929-17000
Arjeplog	Växel: 0961-14000
Arvidsjaur	Växel: 0960-15500
Kiruna	Växel: 0980–70 000
Gällivare	Växel: 0970–818000
Jokkmokk	Växel: 0971-17000
Pajala	Växel: 0978-12000
Haparanda	Växel: 0922-26000
Övertorneå	Växel: 0927-72000
Överkalix	Växel: 0926-74000
Kalix	Växel: 0923-65000

Länsstyrelsen
Norrbotten